

1982 Nåla i høystakken

Det hadde gått rykte om at det var sett bjørn på myrene innover ved Gråvatna, ja – helt innunder Skarvan også. Og som om det ikke var nok, var bjørnen i tillegg visstnok observert i Meråkerfjellene. ”Ja, var det ikke typisk”, humrer Peder Hofstad for seg selv, der han slapper av i gyngestolen med en kopp kaffe. ”Men det burde vært unødvendig snakk i år, for i år er det nok til alle”, roper han inn til kvinnfolka, som romsterer inne på kjøkkenet, - som om de skulle kunne forstå hva han mente. ”De sa det var et likanes år i år” – fortsatte han for seg selv, der han nettopp hadde kommet hjem fra Samvirkelaget hvor flere bekjente han møtte hadde fortalt at myrene var som et gylden teppe – molte så langt du kunne se.

Det var noe spesielt med dette fjellets gull, selv i en tid hvor matauke ikke var årsaken til at de sleit seg krumrygga innover myrene. Peder, gjennom hele livet kalt for Per, husket godt tilbake til den tiden da bærplukking av alle slag var en nødvendig del av innhøstingen. ”Matauka” lå i genene enten en ville eller ikke. I den siste generasjonen ble turene mer en avveksling enn nødvendighet. Men av sted måtte en – det var liksom forhåndsbestemt.

Riborg og Peder Hofstad

På denne måten møter vi derfor igjen Peder og kvinnfolkene hans en vakker høstdag i begynnelsen på 80-tallet på ei myr inne i Sverige. De hadde startet tidlig hjemmefra den dagen, Peder og hans to døtre, Ragnhild og Sigrun. Det var om morgenen en gjorde dagen, det visste de – så her var det om å gjøre å komme seg avsted. Kvelden forut hadde de bestemt seg for å reise til området ved

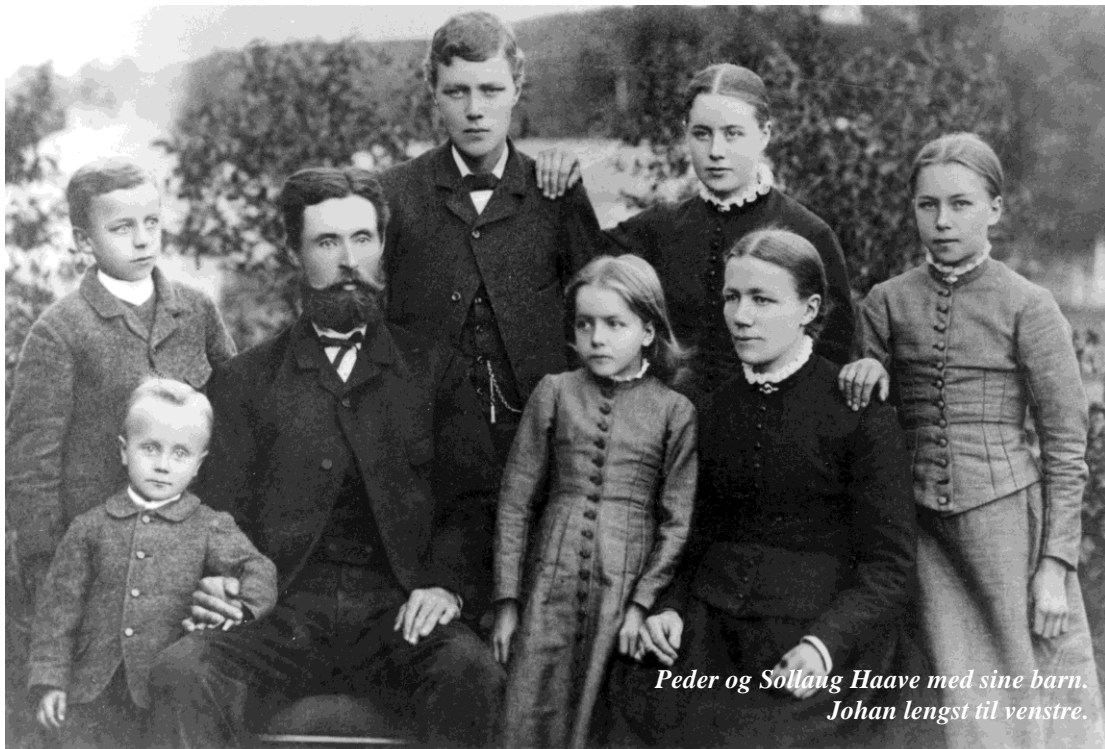
Rundhaugen innenfor Storlien. Her hadde Peder vært mange ganger tidligere, han var kjent og visste om de normalt sett beste plassene. Og siden det var molteår, hadde nok bygdefolket ikke gått over bekken etter vann, så de fikk nok mer tumleplass og frihet – det kunne bli en liten rekreasjonstur. Etter et langt og strevsomt liv som bonde, til tross – fjellet kalte på han Peder. I fjellet fikk han sjelebot. Han måtte ha sine turer innover, ikke nødvendigvis for å høste, men for å føle. For andre er det derimot noe helt spesielt dette med molta og psyken. Det er noe merkelig med molta. Det er ikke måte på hvor vondt enkelte kan ha i

ryggen generelt, – men når moltesesongen kommer, og ryktet om bjørnen sprer seg utover bygdene – da spretter de rundt på myrene i nittigraders bøy som om de skulle vært topptrente turnere.

Denne høstdagen i 1982 vandrer de tre rundt på myrene på andre siden av kjølen. De er som små myrull. Av og til reiser den ene seg opp, myser mot sola og horisonten – strekker ut stive muskler – for så å stikke nesen ned i myra på nytt. Ja, hadde det vært bjørn der – hadde i alle fall ingen av de oppdaget den. Det var heller ingen av dem som fulgte med klokka bokstavelig talt. Pausene, med litt mat – sa seg selv. Og så fortsatte de å fylle ryggsekker, bøtter og spann. Fjelllets delikatesse skulle så men ikke bli sjelden på matbordet på Vestre Håve den vinteren. Av og til tittet Peder på sola. Den fortalte ham tiden. Normalt sett gikk han ikke med klokke, men nettopp den dagen hadde han tatt på seg gulluret. Peder var nok ikke så original på dette viset som enkelte lesere kanskje tror. For selv om vi var kommet til slutten av det tjuende århundre, hadde han ikke noe armbåndsur. Men faktisk var dette ikke så merkverdig. Jeg husker tilbake til min egen oppvekst på en gård. De voksne hadde kanskje ei klokkeim liggende, men den ble som oftest ikke brukt. Tiden hadde de i hodet. Naturen ga dem signalene, og klokka på stabburet ringte til mat.

Denne høstdagen hadde altså Peder tatt på seg selveste gulluret. Ikke fordi han skulle utenlands, men fordi det var det eneste uret han hadde. Og det var ingen hvilken som helst klokke. Det var arvegods som viste noe mer enn kun tiden. Et arvestykke etter Johan P. Haave, som ble slik en fremragende kulturpersonlighet i Rendalen, og rollemodell for flere av Jacob Breda Bulls bokfigurer. Lommeuret var familiens symbol, høvdingens lykkemedaljong

*Peder og Sollaug Haave med sine barn.
Johan lengst til venstre.*

som skulle gi grøde og velsignelse. Klokka lå under molteturen i 1982 vel bevart i den dype vestlomma. Tung og dominerende varslet den Peder hver gang han bøyd seg ned – om at dette lille heraldikkens familievåpen vokter over dem alle der inne på myrene. Peder var kry av uret. Det minnet ham om familiens bånd og tradisjoner. Det ga ham stolthet. Peder var, med rette – meget kry av Johan P. Haave, bror til hans bestefar (se *Stjørdalens krønike, bind 1 - side 147*). Sønn til vår Peder, Per Egil (f.15.02.1937), forteller at uret med sin lange og tunge

gull-lenke, vanligvis hang over enden av senga på soverommet. Men denne dagen var det altså med på en utenlandstur.

Johan P Haave

Dorthea Høye Haave

Nå var det nok ikke høstmørket som gjorde at Peder, Ragnhild og Sigrun fant det mest formålstjenelig å sette kursen hjemover, men det faktum at det ikke var plass til mer molte – og mange timer i fremverbøyd stilling begynte å sette sitt preg på de hardføre stjørdalingene. Da de skulle gjøre seg klare til å kjøre hjem, følte Peder at det var noe som ikke stemte. Og der og da oppdager han at klokka ligger trygt og godt i lomma, men den store tunge gull-lenke var borte. Den hadde vært festet til en buksespenne. Hvordan kunne den ha løsnet? Og ikke bare hadde den løsnet, men faktisk på to steder – i og med at den heller ikke lenger var bundet sammen med klokka. Svært merkelig. Etter å ha kjent på seg selv og klærne en rekke ganger, gikk søket mot bakken, rundt bilen, i ryggsekkene og så videre. Søket ble litt større, og noen raske turer att og fram i det som var erindret spor. Men mørket kom glidende. Det hele ble håpløst. Det var med tunge skritt Peder satte seg i bilen. Det var en trykket stemning hjemover. Per Egil husker hvor slukkøret faren kom tilbake til Håve den kvelden, forståelig nok. Det var som Peder skulle ha mistet noe av seg selv eller sine. Uret var ikke det samme uten sin helhet.

I 1926 kom det et overraskende brev fra Koppang i Østerdalen til familien på Vestre Håve. Brevet var undertegnet Dorthea Haave den 16.mars. Hun var enke etter Johan. Hun skriver at etter lærer Haaves bestemmelse skulle hans ur skjenkes til den av Sylvas sønner som ble bruker på Haave. Gulluret ble sendt som verdipost. Dorthea skriver: "Haaper det ikke tar skade av forsendelsen. Vær god aa gjø mig erkjendelse for mottagelsen pr. omgaaende saa jeg er tryg. Det har vært et godt ur, haaper det maa være gangbart endnu en tid". På denne

Koppang 16/3 - 26.
 Johan P Haave
 Hr. gaardbontier i Østerdalen
 Haave.

Efter min ardeid mand lærer Haaves bestemmelse at hans efterlatte ur skenkes til den av Sylvas sønner som blev bruger paa Haave sendtes i jaar uret med gode aa medfølgende finder din adresse som jo nu er gaardbontieren gaardbontier paa Haave. Det blev sendt som verdipost i posten. Haaper det ikke tar skade av forsendelsen. Vær god aa gjø mig erkjendelse for mottagelsen pr. omgaaende saa jeg er tryg. Det har vært et godt ur, haaper det maa være gangbart endnu en tid. De beste hilsninger til alle Haaves slekt!
 Dorthea Haave.

måten kom uret til Peder Hofstad på gården Vestre Haave. Jeg skylder her å gjøre oppmerksom på at ekteskapet mellom Dorthea og Johan Haave ble barnløst, hvis forklaring er gjengitt i bind 1, side 149. Gullet ble gitt til Johan Haave i takknemlighet fra bygdefolket i Østerdalen. På innsiden av lokket er følgende gravert inn: ”Til lærer J Haave fra Foreldre Elever og Venner i Koppang Skolekrets 1895”

Da uret ”kom til gards” i 1926 var hovedpersonen i denne historien driver av Vestre Håve. To år tidligere hadde han både overtatt gården fra faren Ole og giftet seg med Riborg, født Rolfseng. Da han satt der i marsmåned med arvegodset etter Johan, var det nok likevel med stor smerte og ettertanke han koblet tankene på arverekken. Odelsgutten, Oddvar – som ble født i juni året før, hadde nettopp gått bort. Livet var ikke så enkelt. Men den nystartede familien på Vestre Håve skulle senere bli velsignet med tre døtre (Sigrun, Birgit, Ragnhild), og så i 1937 kom den nye odelskaren Per Egil til verden. Han giftet seg i 1963 med Marit Pauline Barkhald fra Sparbu, født 1940 - som døde på Fillipinene i 2004. I dag er det Randi og Tore som driver gården. Bestefar Peder (Per) døde i 1994 og bestemor Riborg i 1993.

Dagene etter molteturen var tunge for Peder. Han kunne ikke la det bli med dette. Han måtte av sted å lete. Selvsagt visste han bedre enn alle hvor håpløst det ville være, men dersom han ikke gjorde turen – visste han og at han aldri ville få fred med seg selv. Søndagen ei uke senere kjørte derfor Peder og Ragnhild av sted, på et oppdrag de allerede var dømt til å mislykkes med. Det ble nok ikke sagt så meget på turen oppover. Hver for seg gjorde de sine tanker. Ei myr er tross alt ei myr. Myrvann og småsiv, tørre tuer med en vegetasjon hvis farger gikk i ett med den mørke, gyldne lenken. Smågnagere som lot seg friste til å dra dette blanke, merkverdige *lange* ned i et hull. Vi har alle hørt om skjæra og sølvet. Hva med korpen og gullet? Nei, dette ville bli håpløst. ”Og hvor var det jeg gikk”? tenke Peder. En molteplukker er ikke den som ser seg mest rundt og vet hvor han har vært. Hvor skulle han gå – når han ikke visste hvor han hadde gått? Sønnen Per Egil kan erindre at flere brukte uttrykket ”Nåla i høystakken” den dagen de dro for å lete.

Men enten du tror det eller ikke. De hadde ikke søkt lenge eller gått lenge, før Ragnhild plutselig mer eller mindre nesten tråkket på lenken. Den lå sammentullet som ei *skjitrøke* etter en storfugl. Den var umulig ”å se”. Den bare var der plutselig, servert på et fat – mindre en ei tjuekroning innpakket i naturens kamuflasje. Dette skulle ikke gå an. Det ble trolig ikke sagt så meget der og da. For hva skulle en si? En kan bli religiøs av mindre. I ettertid vet vi hvilken glede som kom over Peder den dagen. Uret og arvegodset etter Johan betydde så enormt for bonden på Vestre Håve. Det vanket naturligvis finnerlønn til Ragnhild, men hva den var lar vi forbli en hemmelighet.

Så var det dette med paralleller her i livet. Samme året som folket på Håve opplever sitt hell i uhell, mister min kollega og tegner i mine bøker, Amund Hagen, giftingen sin på Oppdal. Han hadde holdt

på med vedarbeide, og skulle dra frem noen stendere. For at ikke ringen skulle feste seg i kvistene, tok han den av og la den i brystlomma. Da han skulle avslutte arbeidet for dagen, var ringen borte. Både han og hans familie lette resten av dagen og de nærmeste dager, men ringen var som sunket i jorda, - noe som skulle vise seg å være riktig bokstavelig talt. 15 år senere blir han fortalt at en metalldetektor har hjulpet folk før, så han låner seg en slik en av kollega Per Eggen (d.2005), og drar opp i skogen på Oppdal for å gjøre et forsøk. Stedet var nå beitemark for sau. Det var nok mest for nysgjerrighet han ville prøve detektoren. Han og kona, Grete – tester først detektoren på hennes ring nedgravd. Det gir utslag. Så setter Amund i gang, og plutselig ved siden av noen stubber – piper det til. Et spadetak – og der ligger ringen hans blank og vakker.

